RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 237/X

Datum: 4.10.67.

OBSAH

red.čl.
/Rudé právo/ — Zpráva o zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa — str. 2

L. STROUGAL
/Rudé právo/ — Vývoj národního hospodářství a životní úrovně v letošním roce — str. 5

RUDÉ PRÁVO, 28. září 1967, str. 1.

2/237/X

Zpráva o zasedání ústředního výboru Komunistické strany Československa

Ve dnech 26. a 27. září zasedal ústřední výbor Komunistické strany Československa. O vývoji národního hospodářství a životní úrovně v letošním roce referoval tajemník ÚV KSČ Lubomír Strougal. Návrhy na přípravu voleb do národních výborů, Slovenské národní rady a Národního shromáždění přednesl Štefan Sádovský, kandidát předsednictva a tajemník ÚV KSČ. O závěrech ke IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů informoval člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ Jiří Hendrych. Informace o aktuálních mezinárodních problémech a zahraniční politické činnosti strany přednesl ústřednímu výboru tajemník ÚV KSČ Vladimír Koucký.

Ústřední výbor KSČ projednal výsledky rozvoje národního hospodářství a životní úrovně v letošním roce a předpoklady, ze kterých musí vycházet dokončení prací na plánu na rok 1968. Pro práci strany v oblasti ekonomiky je rozhodujícím úkolem prakticky zabezpečovat opatření hospodářské politiky, stanovené na květnovém zasedání ÚV KSČ.

Uplatňování ekonomických nástrojů řízení a ovlivňování podniků prostřednictvím trhu se uskutečňuje ve složitých podmínkách. Na jedné straně se v národním hospodářství projevují některá kladná rysy. I letos pokračuje růst národního důchodu, zvyšuje se produkce v průmyslu, stavebnictví a zemědělství. Na růst rentability příznivě působí snižování výrobní spotřeby. Zpomalil se růst zaměstnanosti. U některých výrobků se prosazuje trh odběratele. Rychleji rostou nominální mzdy a reálně se zvyšuje životní úroveň pracujících.

Současně v různých oblastech je vývoj rozporný a dochází k odchylkám od záměrů státního plánu a hospodářské politiky. Zejména nepředvídaně rostou důchody v podnicích, které ne vždy vyplývají z jejich větší iniciativy, z vyšší tvorby hodnot a hospodárnosti, ale často z vyšší úrovně cen. Zvláště výrazně se prohlubuje strukturální nesoulad v zahraničním obchodě. Vývoj tržních fondů ve svém rozsahu a skladbě není vzhledem k potřebám uspokojivý. Vzrostly celkové zásoby a nesnížilo se v potřebném rozsahu rozestavěnost investic.

Dosavadní ekonomické podmínky a pravidla nevytvářejí dostatečně silný ekonomický tlak proti neefektivním článkům výroby v zájmu progresivních výrob a větší hospodárnosti. Proto vláda přistoupila k zpřísnění operativních ekonomických nástrojů.

Základní východisko tvoří další rozvíjení nové soustavy řízení. Zvláštní pozornost bude nutno věnovat dokončení cenové přestavby, vývoji a regulaci cen.

V oblasti hmotné zainteresovanosti je důležitým úkolem usměrňovat další růst mezd tak, aby byl podložen přírůstkem potřebných užitných hodnot, zejména dodávek pro vnitřní a zahraniční trh. Větší prostor, vytvářený rychlejším růstem mezd, musí být lépe využíván k diferenciaci v odměňování mezi jednotlivými pracovníky podle kvality a množství vykonané práce.

Realizace náročných úkolů hospodářské politiky a ekonomického řízení vyžaduje zdokonalení a koordinaci práce v orgánech centrálního státního řízení, přesněji vymezit dělbu práce a odpovědnost, důrazněji uskutečňovat zásady stanovené ústředním výborem k metodám a stylu práce centrálních státních orgánů.

ÚV KSČ považuje za zdravý požadavek, s nímž se ztotožňuje převážná část pracujících: zvyšovat všeobecně pracovní kázeň, hospodárnost, zlepšovat vnitropodnikovou organizaci a využívat racionalizačních opatření, stupňovat účelnost řízení ze strany hospodářských vedoucích. Proto jedním z rozhodujících úkolů všech stranických orgánů a organizací je důsledná podpora všemu novému a progresivnímu, co přispěje ke zlepšování kvality, technické a ekonomické úrovni výrobků, ke zvyšování efektivnosti výroby a hospodárnosti.

Zavádění nové soustavy řízení a její účinné působení žádoucím směrem závisí na činnosti lidí. Proto hlavním předpokladem je rozvinout cílevědomou a důslednou práci stranických, státních a hospodářských orgánů a organizací, zvýšit aktivitu a iniciativu komunistů a všech pracujících tak, aby ve smyslu nové soustavy řízení a záměrů hospodářské politiky strany dali plnou podporu a prosadili opatření centrálních orgánů k usměrňování vývoje národního hospodářství.

Předním úkolem je soustředit všechny síly na zabezpečení úkolů letošního roku a současně věnovat plné úsilí přípravě plánu na rok 1968, skloubit přitom s opatrnickým přístupem a v zájmu zajištění ekonomické rovnováhy a dalšího růstu životní úrovně pracujících využít veškerých možností, zdrojů a rezerv, které jsou v národním hospodářství.

Ústřední výbor dále projednal přípravu všeobecných voleb do zastupitelských sborů v roce 1968 a schválil politickou směrnici k zabezpečení všeobecných voleb do národních výborů, Slovenské národní rady a Národního shromáždění.

Návrhy předložené plenárnímu zasedání ÚV KSČ byly projednány se širokým aktivem funkcionářů strany, státních orgánů, společenských organizací a posouzeny ústředním výborem Národní fronty.

Politická směrnice k přípravě voleb plně odpovídá závěrům XIII. sjezdu KSČ a je dalším krokem k prohloubení socialistické demokracie. Vychází z dosavadních zkušeností, které byly získány v dřívějších volbách, a prohlubuje náš socialistický volební systém v závislosti na dosaženém stupni vývoje společnosti a jejího dalšího rozvoje.

Významnou změnou je vytváření vícemandátových volebních obvodů. Umožňuje navrhnout kandidáty do nových zastupitelských sborů tak, aby lépe vyjadřovaly sociálně politickou, národnostní i věkovou strukturu obyvatelstva volebního obvodu. Vytvářejí nové podmínky pro lepší uplatnění úlohy poslanců, jejich tvůrčí činnosti, dělbu práce a vzájemnou koordinaci. Umožní poslancům účinněji uplatňovat své politické a odborné schopnosti, sladovat celospolečenské zájmy se zájmy místními, skupinovými, a touto cestou kvalitativně prohlubovat zastupitelské vztahy, posilovat odpovědnost poslanců vůči voličům.

Politická směrnice k volbám vytváří politické a organizační podmínky, aby ve volebních obvodech bylo zaregistrováno více kandidátů, než má být zvoleno poslanců. Současně s tím se zřizuje instituce náhradníků. Tím se vytvářejí předpoklady neprovádět, až na výjimečné případy, doplňovací volby.

Směrnice předpokládá, že volby do národních výborů všech stupňů budou provedeny oddělaně od voleb do Národního shromáždění a Slovenské národní rady.

Dvě samostatné volební kampaně a jejich uskutečnění v delším časovém rozmezí zvýrazní specifické postavení a funkci národních výborů, Národního shromáždění a Slovenské národní rady, kterou mají v naší zastupitelské soustavě. Umožní rozvinout diferencovanou volební kampaň a prohloubit obsahovou stránku voleb s ohledem na práci nově zvolených zastupitelských sborů v nastávajícím funkčním období.

Zásady volebního systému vycházejí z toho, že rozhodujícím činitelem úspěchu a splnění cílů voleb je uplatňování vedoucí úlohy Komunistické strany Československa, aktivní úloha všech složek Národní fronty v celé předvolební přípravě.

Cílem voleb v souladu s naší socialistickou ústavou je upevňovat vládu lidu, rozvíjet jeho aktivní a masovou účast na řízení a správě státních záležitostí při realizaci úkolů socialistické výstavby. Volby budou významnou politickou událostí, výrazem politickomorální jednoty našeho lidu, národů a národností sdružených v Národní frontě a jejich sepětí kolem vedoucí síly socialistické společnosti — Komunistické strany Československa.

Spolu s aktuálními otázkami dalšího rozvoje hospodářství a socialistické demokracie zabýval se ústřední výbor některými problémy z ideologické oblasti. Popudem k tomuto jednání byl průběh a výsledky IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů a zejména vystoupení několika účastníků sjezdu, která dala potravu antikomunistické propagandě a vyvolala pochopitelně oprávněné znepokojení ve straně i v širší veřejnosti. Ústřední výbor vycházel přitom z toho, že spisovatelský sjezd obrážel do značné míry mnohé současné problémy celé oblasti ideologie, výchovy a kultury i vnější silný tlak ze zahraničí, plynoucí ze zostřené mezinárodní situace. Signalizoval, kam by mohlo vést jakékoli oslabení vedoucí úlohy strany v této oblasti, nedůslednost při realizaci stranické politiky.

Vědomé úsilí strany o všestranný rozmach naší společnosti v uplynulých letech vytvořilo rovněž prostor pro rozmach estetických hodnot v umění a literatuře. Vznikla významná umělecká díla, která spolu s novými jmény nastupující spisovatelské generace podávají svědectví, že vývoj naší literatury postupoval kupředu. Spolu s diferenciací tvůrčích názorů začalo však docházet i k diferenciaci ideové, vznikala různá tvůrčí seskupení, z nich některá s mocenskými ambicemi. Část spisovatelů, kteří sepjali celý svůj život s politikou strany, projevila nedostatečnou připravenost, ovládla je nejistota, nedocenění nových procesů, kterými prochází naše společnost. Začali uvolňovat prostor lácovým odpůrcům. Za této situace nepřijal Svaz spisovatelů důsledně svou činnost o rozhodnutí XIII. sjezdu strany o dalším rozvoji socialistické kultury, dával místo jednotlivcům, aby formulovali vlastní — socialismu vzdálené nebo zcela cizí kulturně politické platformy. V tomto negativním procesu hráli neblahou aktivní úlohu i někteří členové strany, zvláštní podíl pak nesla redakce Literárních novin, která již delší dobu polarizovala nositele stanovisek protichůdných politice naší strany. Jen proto se mohl IV. sjezd SČSS stát částí jeviště strany a republice cizích názorů, mohl být zneužit i proti vůli většiny přítomných spisovatelů k vyjádření proudů cizích socialistickému zřízení i základům naší politiky.

Ústřední výbor strany jednoznačně odmítl protistranickou i nesprávné a zmatené názory, které snižují dvacetiletou práci strany a lidu, idealizují poměry předmnichovské republiky, zhavují pojmy svobody, demokracie a humanismu socialistického obsahu, bagatelizují dosah základního třídního rozporu ve světě, vnášejí zmatek do vztahů kultury, ideologie, politiky. Ústřední výbor přitom citlivě diferencoval a oddělil pozitivní přístup velké části spisovatelů k řešení zájmů naší literatury a k rozvoji naší společnosti, a to již proto, že na znevažování spisovatelů před veřejností se podílí jen jejich malá část. Přitom nelze dopustit, aby byla zaměňována funkce a význam literatury a jejích tvůrců se spisovatelskou organizací. Strana považuje spisovatelskou obec jako celek za svůj blízký aktiv, který má významnou úlohu v poznávací činnosti strany a společnosti, ve formování socialistických lidských vztahů, socialistické etiky a morálky. Strana respektuje specifičnost umění, zákony jeho rozvoje, svobodu tvůrců. Váží si skutečného umění jako svého spojence, který pomáhá formovat celého socialistického člověka, a má úctu k tvůrcům takového umění. Spolupráce a jednota politiky a kultury, politiky a literatury není vztahem podřízenosti, nejde o nějaký diktát politiky nad kulturou, literaturou. Obě tyto sféry lidské činnosti spojuje v naší společnosti jedna ideologie a jeden cíl. Tím je dána jejich jednota, dialektická jednota a spolupráce, která v sobě zahrnuje diskusi, polemiku, konfrontaci. Tuto diskusi musí ale vždy prostupovat vědomí jednotného cíle a vědomí marxistické ideologické podstaty, na níž je cesta k tomuto cíli budována.

Ústřední výbor strany schválil soubor opatření, která mají upevnit těsné soudružské sepětí mezi stranou a spisovateli, vytvořit potřebné podmínky pro rozvoj tvorby a její uplatnění bez úzkých skupinových nebo dokonce ideově cizích vlivů, založit proces dalšího vyhraňování charakteru socialistické literatury a celé československé kultury. Za postup, který je neslučitelný s členstvím ve straně, vyloučil ÚV KSČ z řad strany I. Klímu, A. J. Liehma a L. Vaculíka. Pro politické chyby, kterých se ve své činnosti dopustil, byl J. Procházka ústředním výborem uvolněn z funkce kandidáta ÚV KSČ. Protože se Literární noviny přes trpělivé úsilí stranických orgánů zcela vymkly z rukou ÚV SČSS, staly se platformou opozičních politických stanovisek, doporučil ÚV KSČ jejich převedení do sféry ministerstva kultury a informací.

K projednávaným otázkám přijal ústřední výbor konkrétní usnesení. V nich také schválil zahraničně politickou činnost strany.

Na závěr zasedání promluvil k hlavním úkolům strany a aktuálním politickým otázkám soudruh Antonín Novotný.

RUDÉ PRÁVO, 28. září 1967, str. 1.

RUDÉ PRÁVO, 28. září 1967, str. 2.

5/237/X

Vývoj národního hospodářství a životní úrovně v letošním roce

Z referátu soudruha L. ŠTROUGALA na zasedání pléna ÚV KSČ ve dnech 26.-27. září 1967

Projednávání výsledků rozvoje národního hospodářství a životní úrovně za I. pololetí tohoto roku a ocenění výchozích předpokladů před dokončením prací na plánu na rok 1968 je nutno chápat jako kontrolu uskutečňování hospodářské politiky vytyčené XIII. sjezdem strany.

V letošním roce přistupujeme komplexně k zavádění systému ekonomického řízení. Řešíme prakticky zcela nové úkoly ve formách a metodách řízení, ale zejména také v obsahu hospodářská politiky, kterou jsme formulovali v závěrech květnového pléna ÚV jako program konsolidace a obnovení rovnováhy.

Vycházíme z poznání, že nejúčinnějším způsobem řízení národního hospodářství může být v našich podmínkách spojená úloha plánu a trhu pomocí centrálně regulovaného cenového mechanismu a celé soustavy ekonomických nástrojů. Nová soustava vstupuje do života jako nástroj pro celkové zvýšení efektivnosti naší ekonomiky, jako nástroj rozvoje nejefektivnějších článků výroby, jako nástroj diferenciace mezi progresívním, průměrným a zaostalým se všemi ekonomickými a politickými důsledky.

K uplatňování nové soustavy přistupujeme ve složitých podmínkách nerovnovážného stavu v investiční výstavbě, na vnitřním i zahraničním trhu. Místo centralizovaného přidělování a rozdělování hmotných fondů i peněz má být využíváno ekonomických nástrojů a chování podniků ovlivňováno prostřednictvím trhu. Ekonomické nástroje jsou však velmi citlivé na nevyrovnanost trhu a v podmínkách značné strukturální nerovnováhy jde o složitý a dosud v socialistické ekonomice ne plně ověřený proces.

Prováděná opatření vytvářejí důležité předpoklady pro další postup, ale nepředstavují ještě plně působící ekonomickou soustavu řízení. K tomu chybějí především dva základní předpoklady: není dosud vytvořen dostatečný ekonomický tlak rozvíjením trhu proti neefektivním článkům výroby, v zájmu progresívních výrob a větší hospodárnosti. A nemáme ještě potřebnou cenovou soustavu k vytvoření dostatečných podnětů, jež by vedly k žádoucím efektivním změnám ve výrobě.

Přestavba velkoobchodních cen v první etapě splnila ohraničené cíle: vytvořila zatím pouze předpoklady pro zavedení systému odvodů, ale nikoliv pro účinné fungování mechanismu ekonomických nástrojů. Nedotkla se zatím neefektivních výrobců, kteří dostávají nadále od státu rozsáhlé subvence ať už ve formě dotací, intervencí k maloobchodním cenám, podprůměrné daně z obratu, přirážek k cenám dosaženým při vývozu atd., kdežto důchody mnohých efektivních výrobců jsou různým způsobem odčerpávány.

Tento stav se nejvýrazněji projevuje trvající izolací vývoje cen velkoobchodních, zahraničních i maloobchodních. Proto je nyní nezbytné přistoupit k překonání tohoto stadia dalším rozvíjením nové soustavy, zejména v oblasti cenové politiky.

Současný složitý vývoj vyžaduje na jedné straně trpělivou a soustavnou práci, abychom poznávali včas a v potřebných souvislostech podstatu ekonomických jevů, přičemž je nutno se vyvarovat hodnocení vývoje podle starých schémat. Na druhé straně je nutno provádět praktická opatření nezbytná pro změnu ekonomické situace, neboť proces ekonomické reformy se nutně skládá z konkrétních dílčích kroků. Ty si je třeba v současné situaci v celém komplexu ujasnit, určit časový postup a důsledně je uskutečňovat. Jak zkušenosti ukazují, nedůslednost, nerozhodnost jen nahrávají hlasům volajícím po návratu ke starým, přežitým formám řízení, které jsme přece opustili proto, že podvazovaly rozvoj ekonomiky.

Mnoho problémů současné etapy vyplývá z toho, že jsme teprve na počátku tohoto ekonomického procesu. Nejsou dostatečně propracovány všechny ekonomické nástroje. Pro svá rozhodnutí nemáme zatím vybudovánu dostatečnou soustavu ekonomických informací, která by umožnily citlivě hodnotit vývoj ekonomiky, změny v chování podniků, tendence a příčiny vývoje v oblasti investic, v pohybu zásob, ve vývoji důchodové situace podniků a obyvatelstva. Celá generace našich hospodářských pracovníků na všech stupních vyrostla v podmínkách administrativní soustavy. Staré návyky a postupy nutně ještě přežívají a mají svůj vliv na ekonomický život.

Ekonomická soustava zvyšuje požadavky na kvalifikaci, odborné schopnosti, politickou uvědomělost, na celý komplex řídících vlastností vedoucích pracovníků. Vyžaduje překonat jednostranný přístup k ekonomické skutečnosti jako k jednotlivým faktům a víceméně izolovaným jevům, překonat jednoduché bilanční chápání naturálních i hodnotových vztahů a naučit se komplexně hodnotit vzájemné souvislosti a podstatu ekonomických procesů. Opatření v oblasti plánu i ekonomických nástrojů musí být komplexní a vzájemně vyvážena tak, aby účinně ovlivňovala rovnováhu na trhu, postihovala všechny důležité souvislosti a podporovala síly působící ve směru zdravého ekonomického vývoje.

Důsledky rozsáhlých změn v řízení hospodářství nás ještě neopravňují ke konečným závěrům o dosavadní účinnosti nové soustavy. Provedená opatření působí se všemi znaky a omezeními, jež jsou příznačná pro období nástupu. To se projevuje jak v nedokonalosti nástrojů ekonomického řízení, které procházejí prvními rozsáhlými zkouškami praxe, tak zejména v jejich omezeném působení v důsledku celkového nerovnovážného stavu v ekonomice. Nemůžeme přehlížet zásadní vliv existence dlouhodobých vážných problémů, které mimořádně komplikují situaci.

6/237/X

V důsledku podcenění skutečných možností naší ekonomiky, zejména při zabezpečování první etapy přestavby velkoobchodních cen, byly ekonomické nástroje stanoveny tak, že místo tvrdého ekonomického tlaku působením trhu na výrobu převládají podmínky, v nichž v řadě odvětví a oborů nadměrně rostou podnikové důchody, které zčásti nevyplývají ze zásluh podniků, ale z nedostatků cenové přestavby. V důsledku toho nedochází k potlačování neefektivních článků výroby, které se většinou nadále udržují při životě a vykazují i značnou, nezaslouženou rentabilitu. Proto vláda podle závěrů květnového pléna zasahuje v duchu nové soustavy do tohoto vývoje v zájmu vyvolání tvrdšího ekonomického tlaku uplatněním zásad restriktivní důchodové politiky.

Probíhají práce na sestavení plánu na rok 1968 a k převodu čtvrté pětiletky na nové ekonomické podmínky, jež reagují na nově vzniklou situaci v národním hospodářství. Otázkami vývoje ekonomiky, zkušenostmi ze zavádění nové soustavy a úlohou stranických organizací v prosazování závěrů XIII. sjezdu se zabývají všechny krajské a okresní výbory strany i základní organizace.

Jestliže přitom zjišťujeme rozporné tendence v ekonomice, dochází-li k nejasnostem i rozpakům, je to především přirozený důsledek hlubokých změn, na jejichž počátku stojíme. V tomto procesu se mění ekonomické vztahy a myšlení lidí natolik zásadně, že určité nejasnosti a konflikty jsou pochopitelné. Svou úlohu zde ovšem hraje i úroveň naší politické práce, úroveň centrálního a podnikového řízení. V zásadovém rozhodování a důsledném provádění přijatých opatření máme v centru i na ostatních stupních řízení vážné slabiny. V současném období, charakterizovaném nejen hlubokými změnami v ekonomických vztazích, ale i v chápání a přístupu k řešení a formám života celé naší společnosti, zvyšují se požadavky na uplatňování vedoucí úlohy strany, její jednotu a akceschopnost.

Zatím jen prvé úspěchy

Ve vývoji národního hospodářství je možno pozorovat některé pozitivní jevy.

Mezi kladné výsledky je možno na prvé místo zařadit pokles výrobní spotřeby. V lepším hospodaření surovinami a materiálem se projevil zájem pracujících a vedoucích hospodářských pracovníků o vztah mezi tržbami a náklady. Byly odstraněny zřejmé nedostatky v hospodárnosti ovlivňované dřívějším systémem hmotné zainteresovanosti. Kromě toho zde působí i změny ve struktuře a sortimentu výroby a úspory fixních nákladů. Trvalé zlepšování výsledků bude v tomto směru ovšem mnohem složitější. Potěšitelné však je, že byl vyvolán zdravý zájem o změny v ekonomickém myšlení a chování.

Ve vývoji zaměstnanosti je letošní přírůstek nejnižší za dlouhou řadu let. Více než ekonomické nástroje tu však působily strukturální změny (omezení těžby paliv) a nashromáždění vysokých přírůstků pracovních sil v minulém roce.

Přírůstek průmyslové výroby dosáhl za 8 měsíců 5,8 % a v celoročním odhadu se očekává, že dosáhne zhruba 6 %. Rychlejšího růstu dosahuje strojírenský, chemický a spotřební průmysl a výroba stavebních hmot, což je alespoň v těchto velkých proporcích v souladu s uskutečňováním strukturálních přeměn. Také příznivé změny v palivo-energetické bilanci jsou trvalejšího rázu.

V zemědělství pokračuje příznivý vývoj živočišné výroby jak v objemu, tak i po kvalitativní stránce. Také produkce obilovin ukazuje i v letošním roce trvalejší příznaky zlepšení. V úhrnu však plánovaného objemu rostlinné výroby (ani loňské úrovně) nebude dosaženo v důsledku nižší produkce cukrovky, brambor a pícnin.

Růst výroby v hlavních odvětvích a příznivý vývoj výrobní spotřeby dávají předpoklady k rychlejšímu vytváření národního důchodu, jehož použitelnost je však podstatně snižována růstem zásob a rozestavěností.

Nejvážnější problémy, v některých směrech i zhoršení nerovnovážného stavu, se objevují v zahraničním obchodě, v zásobení vnitřního trhu ve vztahu k příjmům obyvatelstva a ve velkém napětí v investiční výstavbě. Hlavní rozpor je v tom, že podstatnému zrychlení tvorby hrubého důchodu, které vytváří vysoké finanční zdroje u podniků i u obyvatelstva ve mzdách, neodpovídá přírůstek zboží na trhu. Při růstu průmyslové výroby v prvním pololetí o 5,8 % vzrostl finální odbyt jenom o 2 % (roční plán předpokládal růst o 5,4 %). Základní příčinou nízké výsledné výroby je nedostatečný ekonomický tlak, který by donutil výrobce přizpůsobit produkci potřebám trhu.

Struktura, sortiment, technická úroveň a kvalita výroby neodpovídá potřebám a nárokům odběratelů. Proto se ve velké míře vyrábí na sklad, přírůstky výroby nelze účelně zužitkovat ani pro spotřebu obyvatelstva, ani zahraničního obchodu a investic. Dodávky pro zásobování vnitřního trhu se ve srovnání s minulým rokem při rychlém růstu příjmů obyvatelstva jen pomalu zvyšují. Za první pololetí letošního roku stouply zásoby ve vnitřním obchodě jen o jednu miliardu korun, zatímco za stejné období loňského roku o dvě miliardy korun. Přitom se prodalo o 3,1 miliardy korun více než ve stejném období minulého roku. Struktura dodávek nejen neodpovídá potřebám vyšších příjmových kategorií, ale nestačí krýt ani některé běžné potřeby.

Dodávky pro vývoz sice rostou rychleji než celkový odbyt, ale ze strany výrobních a zahraničně obchodních organizací se projevují silné snahy hledat méně náročné trhy, a to spíše podle struktury a stupně směnitelnosti zboží než podle potřeb a požadavků v dovozech.

Tento vývoj, který navazuje na nedořešené věcné problémy a který nebyl podniky zahraničního obchodu

účinně regulován, musí ministerstvo zahraničního obchodu a výrobní ministerstva rozhodně řešit.

Nejvážnější důsledky má tato situace v oblasti vnějších vztahů s kapitalistickými státy. Vývoz do těchto zemí je hluboko pod úrovní minulého roku (index za 7 měsíců činí 98), ačkoliv plán předpokládal 11% zvýšení. Zvlášť znepokojivý je velký výpadek strojírenského vývozu. Je sice pravda, že v řadě vyspělých kapitalistických zemí došlo k poklesu tempa všeobecné konjunktury. Přitom však nelze nevidět, že ochabování růstu průmyslové výroby není zatím v těchto zemích provázeno poklesem zahraničního obchodu, ale naopak kupř. jejich dovoz strojů značně roste. To ukazuje, že směnitelnost našeho zboží je i nadále nízká a pokrok v osvojování progresivních metod a forem zpracování zahraničních trhů neuspokojivý.

Zde dochází k dalšímu prohlubování nerovnováhy se všemi nepříznivými důsledky pro celé hospodářství a efektivnost jeho zapojení do mezinárodní dělby práce. Příprava plánu zahraničního obchodu na příští rok je nejsložitější. Zde se nejsilněji projevuje potřeba věcného řešení, řešení v plánu, na což musí navazovat opatření v cenách, aby se podpořila žádoucí efektivní výroba o vývoz. Podniky dosud neznají konečné úkoly vývozu a dovozu na příští rok, což nepříznivě ovlivňuje plánovací práce.

Také v oblasti investic trvají vážné problémy. Efektivnost výstavby je nadále znehodnocována zejména vysokou rozestavěností. Přestože ve čtvrté pětiletce mělo dojít ke snížení zůstatků rozpočtových nákladů o 8—10 miliard korun ročně, dochází v letošním roce k dalšímu prodlužování lhůt výstavby a rozestavěnosti, která dosáhla dosud nejvyššího objemu. Zvlášť vážná situace vzniká v bytové výstavbě, kde dochází dokonce k absolutnímu poklesu výstavby asi o 10 000 bytů, což je mimo jiné způsobeno zvýšenou orientací investic do výrobní sféry a nedostatkem stavebních materiálů. Ministerstvo stavebnictví musí řešit rozdíly v rentabilitě stavebních prací, která u průmyslové výstavby dosahuje 20—25 % a u bytové a občanské výstavby pouze 8—10 %.

Tento stav je v příkrém rozporu s direktivou postavit 460 000 bytů v této pětiletce a vytvořit předpoklady pro výstavbu 110 000—115 000 bytů ročně po roce 1970. Příčiny tohoto stavu spočívají především v narušení jednoty řešení věcných problémů a vytváření předpokladů pro zavádění nové soustavy řízení v oblasti investic. Předpokládaná účinnost investičního úvěru na kvalitu přípravy, výběr akcí a rychlost výstavby se v důsledku příznivé důchodové situace v řadě podniků i odvětví projevuje velmi omezeně. To zeslabuje účinnost výběrového řízení, které ztrácí svůj ekonomický charakter. Jde tu ale zřejmě také o projevy nekázně, o nerespektování zásad investiční politiky a státního plánu.

Nepříznivá situace v investiční výstavbě trvá zřejmě proto, že se nepodařilo realizovat zamýšlenou koncepci »drahých peněz« pro investice. Proto při klesajícím využití základních fondů trvají silná inflační tlaky na další výstavbu, silně působí převaha dodavatele stavebních prací.

Východiskem je především zvýšení účinnosti ekonomických nástrojů pro zvládnutí reprodukčního procesu a věcné řešení, kde nejnaléhavějším úkolem je omezit investice do základních odvětví průmyslu a ostatní investice s dlouhodobou návratností ve prospěch komplexní bytové výstavby, společensky nejefektivnějších akcí řešících potřeby vnitřního i zahraničního trhu a další potřeby společnosti. Jedna z příčin prohlubování nerovnováhy na vnitřním i zahraničním trhu a v oblasti investic je v umrtvování vytvořených zdrojů v zásobách. Od začátku roku do 1. září vzrostly zásoby v ústředně řízeném průmyslu a stavebnictví zhruba o 6 a půl miliardy korun a tempo jejich růstu převyšovalo růst výroby.

Struktura zásob se vyvíjela tak, že za 1. pololetí vzrostly zásoby materiálu o 4,2 %, nedokončená výroba o 6,2 procenta a zásoby hotových výrobků se zvýšily o 14,2 %. Tedy převažující část tohoto přírůstku se týká nedokončené výroby a nerealizovaných hotových výrobků, což souvisí s pomalým přizpůsobováním výroby novým potřebám. Nárůst zásob surovin a materiálů souvisí zejména s nedostatky v plynulosti materiálně technického zásobování.

Velmi příznivá důchodová situace v průmyslových podnicích má tedy důsledky v oblasti celého řízení ekonomiky. Oslabuje účinnost všech ekonomických nástrojů, jejich tlak na racionalizaci výroby a tím narušuje původní předpoklady o účinnosti nové soustavy řízení na všech úsecích, kterou hodnotíme. Podniky se v situaci dostatečných vlastních finančních zdrojů nedostávají do obtíží ani při výrobě nepotřebné produkce, nevadí jim růst zásob; nedostatečně působí stabilizační odvod a investiční úvěr, není větší zájem o zavádění nové techniky, je umožněn růst mezd neodpovídající výsledkům ve výrobě a hlavně situaci na trhu.

Souhrnně řečeno, zatím se nám podařilo podnítit v podnicích materiální zájem na vytvoření hrubého důchodu, což vede ke snížení výrobní spotřeby, nebyl vytvořen na druhé straně dostatečně účinný tlak na finální produkci a její realizaci, který především může zabezpečit nejefektivnější vývoj. Tam, kde se tento tlak vytvořil, mámo první úspěchy.

Naléhavý úkol: druhá etapa cenové přestavby

8/237/X

Dovolte mi nyní, abych soustředil pozornost na problémy, jež v současné době zvlášť vystupují do popředí jako klíčové body provádění hospodářské politiky. Jsou to otázky cenové politiky, mezd a životní úrovně.

Jedním z uzlových bodů, v němž se střetává většina problémů naší ekonomiky, je vývoj cen.

V přípravě cenové přestavby jsme si vytkli za úkol vytvořit několik závažných předpokladů pro správné provádění cenové politiky. Jsme si přitom vědomi, že v oblasti cen jde o dlouhodobější proces.

Prvním úkolem bylo vytvořit novou úroveň velkoobchodních cen tak, aby se odstranila ztrátovost některých odvětví a aby byly vytvořeny podmínky pro zavedení jednotných odvodů podniků vůči státnímu rozpočtu.

Urychlená realizace první etapy přestavby velkoobchodních cen umožnila nastoupit proces uplatňování nové soustavy řízení od 1. ledna 1967. Současně však si třeba otevřeně přiznat, že v jejím průběhu došlo k závažné odchylce od původních předpokladů. Hladina velkoobchodních cen se měla zvýšit o 19 bodů ve srovnání s úrovní cen k 1. 1. 1966, zatímco ve skutečnosti došlo k jejímu růstu o 29 až 30 bodů. Plánovaná rentabilita ke mzdám, to je poměr zisku ke mzdám, je 3krát vyšší, než se předpokládalo. Tento vývoj byl ovlivněn několika příčinami. Především se při konstrukci cen vycházelo z úrovně plánu vlastních nákladů podniků v roce 1966, které, jak dosažené výsledky ukázaly, byly značně nadhodnoceny. Zde je hlavní důvod, proč došlo k takovému odchylnému vývoji. K tomu se připojily cenové machinace, porušení vyhlášených pravidel, což při složitosti celkové přestavby centrální orgány včas nepostihly. Některé dodatečně upravované velkoobchodní ceny, zvlášť ve strojírenství a stavebnictví, přispěly též k celkovému zvýšení cenové hladiny.

Tento posun cenové hladiny byl tak do značné míry způsoben malou připraveností a zejména nedostatečnou předvídavostí centrálních státních orgánů v přípravě a průběhu přestavby. Navíc centrální orgány v celé řadě případů ustoupily — jak se později ukázalo — celkem neodůvodněně tlaku odvětvových orgánů a podnikové sféry na změkčení ekonomických podmínek. Protože v průběhu první etapy přestavby nebyl dostatek operativnosti jejího sledování a usměrňování, skončila přestavba velkoobchodních cen se značnými odchylkami od projektovaných předpokladů.

Většina podniků v průběhu těchto prací nevycházela z celospolečenských zájmů, ale naopak stavěla na přední místo své podnikové zájmy bez ohledu na důsledky vůči odběratelům a spotřebitelům a konec konců bez ohledu i na své dlouhodobé podnikové zájmy.

Prováděná kontrola I. etapy odhaluje postupně cenové machinace v podnicích. Z těchto zjištění nadřízené orgány i stranické organizace budou vyvozovat závěry vůči odpovědným vedoucím. A veřejnost má právo znát, kdo správně postupoval a kdo cenovou přestavbu zneužil k machinacím na úkor druhých.

Dosažená úroveň velkoobchodních cen vede nutně k závěru, že další vývoj nemůže a nesmí probíhat jednostranně ve znamení růstu cen, který by dále rozšiřoval důchody chozrasčotní sféry, ale naopak, je třeba v mnoha směrech zakládat možnosti snižování velkoobchodních cen v procesu jejich individualizace, tedy v průběhu druhé etapy přestavby.

Při celkově vyšší úrovni důchodů v podnicích máme ve skutečnosti co dělat s velmi rozkolísanou a diferencovanou rentabilitou v jednotlivých oborech, podnicích i výrobcích. Tato rozkolísanost neodpovídá skutečné efektivnosti jednotlivých výrobků ve vztahu k cenám světového trhu. Dosud v cenách nejsou zvýhodněny výrobní obory, které vyrábějí a vyvážejí efektivněji a z hlediska zájmů naší ekonomiky žádoucí výrobky. Situace je v mnoha případech obrácená. Proto je nutné rozhodně přistoupit k ekonomicky nutným změnám cenových relací v druhé etapě cenové přestavby, zejména individualizací cen v souladu s hlediský skutečné efektivnosti. Kdybychom tak neučinili, dále by se reprodukovala dosavadní neefektivnost a prohlubovaly strukturální deformace v hospodářství.

V opatřeních, jimiž bude usměrňována důchodová situace chozrasčotní sféry, mají proto mimořádný význam diferencované změny úrovně a relací cen ve vztahu k jednotlivým odvětvím, oborům a podnikům na základě takové individualizace cen, které budou vycházet z užitné hodnoty výrobku a společensky nutných nákladů. Centrální orgány musí pružně reagovat na vzniklou situaci prostřednictvím operativních ekonomických nástrojů zvláště v dalším průběhu cenové přestavby.

Opatření, která přijala vláda k usměrnění a omezení důchodů v podnicích, se často hodnotí jako nedostatečná stabilita ekonomických nástrojů, nedostatek v zásadovosti postupu, což prý oslabuje účinnost nové soustavy.

K tomu je třeba velmi jasně říci, že v situaci, která vznikla v průběhu tohoto roku, mají centrální orgány nejen právo, ale i bezprostřední povinnost zasahovat a zjednávat nápravu. Zásahy shora nesmějí být ovšem nahodilé. Musí vycházet z důkladně promyšlené koncepce. Při dlouhodobé platnosti základních ekonomických pravidel je nutno operativně používat takových nástrojů, jako je úvěr, úrok, dotace, ceny a nástroje zainteresovanosti na zahraničním obchodě a jimi pružně reagovat na měnící se podmínky v ekonomice.

Dnešní důchodová situace chozrasčotní sféry se přímo či nepřímo odvíjí od cen, v nichž také spočívá zásadní možnost nápravy a cílevědomého vytváření zdravých ekonomických podmínek rozvoje.

Z toho vyplývá pro státní a hospodářské orgány úkol důkladně propracovat individualizaci cen tak, aby se relace cen přibližily nejen reálným ekonomickým vztahům uvnitř našeho hospodářství, ale aby též navazovaly na vývojové tendence na světových trzích. Avšak vypracování a postup cenové reformy — takzvané druhé etapy — se opožďuje, což vyvolává mnoho nejasností, brání rozvoji aktivity a staví centrální orgány do defenzivy. Stále se jen vysvětlují a korigují výsledky první etapy, ale konkrétní program dalšího postupu se nenastoluje. Proto další průběh cenové přestavby, jenž tvoří základní východisko ze situace, musí zajistit podmínky zdravého hospodářského rozvoje, podpořit strukturální změny ve výrobě a vyvolat účinné působení domácího a postupně i zahraničního trhu. To se ovšem neobejde ani bez postupných ekonomicky nezbytných změn relací maloobchodních cen, které je třeba provádět ve všech souvislostech, tedy i s nutnými opatřeními ve prospěch rodin s větším počtem dětí, ve prospěch důchodců.

Naše zkušenosti i zkušenosti jiných zemí, včetně zemí s tržním hospodářstvím, ukazují, že na dnešním stupni rozvoje vyspělých ekonomik se racionální cenová soustava neutváří automaticky jen pod vlivem trhu. Jde o nesmírně složitý komplex zásahů státních i dalších orgánů, které vývoj cen nejen dlouhodobě, ale i každodenně ovlivňují. Tím spíše v našich podmínkách je nutné základní cenové proporce vytvářet i pomocí plánovité celospolečenské regulace pohybu cen a tedy i cestou promyšlených a vysoce kvalifikovaných státních zásahů do cenového vývoje všude tam, kde je to nevyhnutelné.

V cenové politice nelze abstrahovat od reálně existujících podmínek v národním hospodářství, pro něž je v současné době charakteristický celkově nedostatečný tlak trhu na naši silně zmonopolizovanou výrobu. Před cenovou regulací stojí proto nesmlouvavý úkol: zajistit, aby změny v operativních ekonomických nástrojích, s nimiž se pro rok 1968 počítá, podniky nemohly prostě převést do cen, aby individualizace cen ve svém souhrnu nevedla k neodůvodněnému zvyšování jejich celkové úrovně a tímto způsobem opětovně neumožnila vytvářet v chozrasčotní sféře nežádoucí důchody.

To vyžaduje nejen zásadně posílit centrální cenovou kontrolu, ale i důsledně koordinovat provádění cenové politiky s ostatními opatřeními celkové důchodové politiky a jejích jednotlivých článků, ať už jde o úvěrovou politiku, ovlivňování investiční výstavby, zavádění nové techniky, usměrňování vývoje mezd. V praxi v tomto směru ještě neexistuje uspokojivý stav.

Důsledky nízké připravenosti státních orgánů na úseku regulace a kontroly cen musí vést k tomu, aby Státní komise pro finance, ceny a mzdy za účasti ostatních resortů včas provedla důslednou kontrolu podkladů, na základě nichž byla provedena I. etapa, aby plně ujasnila a uplatnila nástroje centrální cenové regulace a aby Státní plánovací komise kvalifikovaně připravila plán vývoje cen na rok 1968.

Jde o ekonomický vztah mezi produktivitou práce a výdělky

9/237/1

Hospodářská politika v odměňování je založena na zásadě posílit úlohu mzdy jako jednoho z rozhodujících prostředků zdokonalování výroby a růstu životní úrovně.

Rychlejší růst nominálních mezd musí ovšem mít reálný základ v nově vytvořených užitných hodnotách, v dokonalejších výrobcích, které svými vlastnostmi mohou konkurovat na zahraničních trzích, které uspokojují potřeby vnitřního trhu i požadavky spotřebitelů.

Těchto záměrů nebylo zatím dosaženo. O tom svědčí zejména nízký podíl finálního odbytu a hromadění zásob hotových výrobků a zboží ve skladech mnohých výrobních podniků a odbytových organizací.

K usměrnění mzdového vývoje zavázala vláda ministry a vedoucí ústředních úřadů zajistit, že růst mezd předpokládaný v podnikových plánech bude realizován při rychlejším růstu produktivity práce a finální produkce včetně dodávek pro vnitřní a zahraniční trh.

Tento záměr zajistit zdravý, konsolidovaný vývoj mezd nebyl ve všech resortech, oborech a podnicích správně pochopen a proveden. K usměrňování vývoje mezd v oborech a podnicích má docházet na základě jednání a výměny informací mezi jednotlivými stupni řízení na podkladě důkladných ekonomických rozborů dosavadního i reálného ocenění možností dalšího rozvoje jednotlivých podniků. Jsme však svědky toho, že na mnohé podniky byl fakticky rozepsán normativní vztah mezi růstem průměrných mezd a produktivity práce, často měřené v ukazatelích, které mohou dosavadní pozitivní tendence ve snížení výrobní spotřeby zvrátit. Přijatá opatření v žádném případě nemají vyvolat staré tendence, uměle zvětšovat objem výkonů nadměrnou kooperací, zaváděním výrobků s vyšším podílem materiálových nákladů apod. S touto mnohde nastouplenou praxí nemůžeme souhlasit.

Ministerstvům ani oborovým ředitelstvím není předepsána šablona, jak postupovat při účinném ovlivňování mezd na nižších stupních řízení. Chceme jen zdůraznit, a přijatá opatření z toho vycházejí, že relace mezi růstem společenské produktivity práce a mezd je jedním ze základních národohospodářských vztahů, který celkově musíme respektovat. Ministerstva a obory musí přistoupit k tomuto úkolu se znalostí věci a zvolit vhodně diferencovaná metody odpovídající daným podmínkám. Zvláště ministerstvo stavebnictví má za povinnost zasáhnout rozhodně do velmi nepříznivého mzdového vývoje v celém odvětví.

Základní cestou společensky nutného usměrňování mzdového vývoje v podmínkách nové soustavy je pochopitelně ekonomická regulace důchodů podniků působící na reálnou tvorbu zdrojů a jejich rozdělování. Ekonomické nástroje finanční, úvěrové a cenové soustavy mohou vymezit však jen hrubý rámec pro mzdový vývoj. Pro plnění mzdově politických záměrů je nutno používat i dalších nástrojů centrální regulace. Jejich smysl však není v omezování nebo dokonce vytváření stropu pro výdělky, ale v tom, aby růst mezd byl ve větší míře podložen finálními výrobky, produktivitou práce, aby vyplácené mzdy měly odpovídající protihodnotu na trhu.

Opožděné vypracování plánu na letošní rok — změny pravidel vyplývající ze zpřísňování podmínek — měly velký vliv na účinnost kolektivních smluv v letošním roce. I administrativní přístup k usměrňování vývoje mezd vyvolává silnou kritiku a oslabuje důvěru ke smlouvám vůbec. Tyto skutečnosti se odrážejí též v kvalitě kolektivních smluv. Letošní pololetní prověrka kolektivních smluv ukázala, že u více než 42 % podniků roste podíl mzdových nákladů na jednu korunu výroby, aniž dochází k podstatným strukturálním změnám. Výrobní a ekonomické možnosti zapsané v kolektivních smlouvách se značně odchylují od dosahované skutečnosti a jsou silně podhodnoceny. Z těchto skutečností se musíme poučit při zpracovávání plánu a kolektivních smluv na rok 1968.

Včasným vyjasněním a dopracováním plánu v centru musíme vytvořit podmínky pro to, aby podnikové plány byly náročnější postaveny a byly v souladu se směrnicemi vlády. V tom musí sehrát svou úlohu hospodářské vedení i odborové orgány, které mají vnášet své vlastní pohledy na možnosti podniku.

Ani z hlediska uplatnění ostatních stránek hmotné zainteresovanosti nemůžeme být plně spokojeni.

Není především důsledně plněna základní myšlenka hmotné zainteresovanosti, tj. výraznější diferenciace mezi »dobře« a »špatně« hospodařícími podniky a vnitropodnikovými útvary. Zdlouhavě a nekomplexně jsou dováděny principy nové soustavy do vnitropodnikových útvarů a středisek, v podstatě nepokročily dále práce na obnovení a prohloubení výrobních kalkulací, a to jak v podnicích, tak i v metodické pomoci oborově příslušných ředitelství a resortů.

Za této situace nepůsobí ekonomické nástroje a materiální zainteresovanost na pracovníky vnitropodnikových útvarů adresně. Svědomití a výkonní pracovníci se cítí být poškozeni a právem vyslovují požadavek zamezit tomu, aby se na dobrých výsledcích podělili všichni. Nedostatečně rozpracování principů nové soustavy řízení do vnitropodnikových útvarů neumožňuje, aby byly v zájmu prohloubení procesu diferenciace účinněji využívány takové nástroje, jako je fond mistra, výsledky hospodaření dílen, provozů, cechů apod.

Nadměrné zdroje podniků vedou k tomu, že jednotlivé stupně hospodářského vedení — od mistrů až po ředitele — nejen nepociťují ekonomickou nutnost, ale postrádají i odvahu odlišit poctivé, výkonné a schopné pracovníky od průměrných a podprůměrných. Většího prostoru pro diferenciaci, který byl vytvořen zrychlením tempa růstu mezd, se využívá v podstatě jen k diferenciaci mezi jednotlivými kategoriemi pracovníků. Tím se vystavujeme nebezpečí, že dřívější škodlivá nivelizace se přenese jen na novou, všeobecně vyšší úroveň mezd.

Odvětvová ministerstva by měla zabezpečovat mzdový vývoj nejen v podnikové sféře, ale i v oborových ředitelstvích, zvažovat skutečné zásluhy a vyvozovat závěry včetně morálního a administrativního postihu v případech, kdy došlo k nezodpovědnému jednání.

Kladné a rozporné stránky naší hospodářské situace mají svůj odraz i ve vývoji životní úrovně, která rostla v posledním období vcelku rychle, zvláště pod vlivem růstu mezd.

S rychlým růstem mezd a peněžních příjmů obyvatelstva však kontrastuje vývoj situace na vnitřním trhu. Jestliže peněžní příjmy obyvatelstva vzrostly za I. pololetí o 6,8 %, byl růst maloobchodního obratu jen 5,7 %. Vliv na tento vývoj mají především nedostatečné dodávky zboží do tržních fondů, a to jak z domácí výroby, tak i z dovozu. Přírůstek zásob ve vnitřním obchodě za první pololetí představuje pouze polovinu přírůstku ve srovnání se stejným obdobím loňského roku. Je zřejmé, že tento vývoj podstatně zeslabuje schopnost obchodu uspokojovat rostoucí poptávku obyvatelstva a pružněji reagovat na její změny.

Struktura poptávky obyvatelstva se mění i proto, že u nás nepoměrně ubývá domácností v nejnižších příjmových skupinách a naopak rostou domácnosti s vyššími příjmy na osobu.

Tento proces je ovšem vyvolán především tím, že v domácnostech přibývalo výdělečně činných osob, růstem zaměstnanosti, přičemž počet vyživovaných osob, především dětí, se v důsledku poklesu porodnosti snižuje.

Politiku maloobchodních cen je třeba kloubit s opatřeními v oblasti peněžních příjmů obyvatelstva, a tím zabezpečit, aby se na růstu životní úrovně podílelo i obyvatelstvo mimo aktivní věk. Tyto tendence je nutné v souvislosti se změnami v maloobchodních cenách vzít v úvahu při zpracování celkového programu sociální politiky, abychom mohli postupně v závislosti na možnostech hospodářství uskutečňovat změny, které budou v souladu s pojetím sociální politiky socialistického státu. V souvislosti s tím chci poznamenat, že se letos uvolnily další prostředky na zvyšování nejnižších důchodů a chceme tak postupovat i nadále.

V zájmu lepšího uspokojování potřeb obyvatelstva je třeba připravit opatření k všestranné podpoře rozvoje výroby spotřebního zboží, které by obohatilo náš trh. To vyžaduje prohloubit soutěživost mezi podniky a překonávat negativní vlivy dosavadní monopolistické organizace naší výroby. V tomto směru by měly vyvinout větší aktivitu a iniciativu orgány vnitřního obchodu. Předkládat své požadavky výrobě, pružně sjednávat cenové podmínky a správně ovlivňovat rozvoj výroby potřebného spotřebního zboží. Všechny monopolní přehrady na straně výroby, ale i obchodu zde by měly padnout. Hlavním hlediskem je uspokojit spotřebitele žádaným zbožím, ať je vyrábí kdokoliv.

Ekonomický způsob řízení působí k tomu, aby vnitřní obchod vzhledem k významu rovnováhy vnitřního trhu získal odpovídající ekonomické postavení v národním hospodářství. K tomu musí však sám přispívat, být obchodně zdatný, aktivní a náročnější vůči výrobě a ne jí odpouštět nedostatky, nakupovat zboží horší kvality, nakupovat zboží na sklad a často se s výrobními podniky »dohadovat« na úkor spotřebitelů.

Současně s tím, jak se v podnikové sféře upevňuje samostatnost v rozhodování podniků, je nutno přetvářet naše státní ekonomické řízení, aby bylo schopno řešit úkoly ve změněných podmínkách.

Připravují se opatření směřující k dalšímu zvýšení účinnosti práce vlády a jejích orgánů tak, aby byla důsledněji prosazována jednotná národohospodářská politika státu, aby byla zvýšena autorita rozhodnutí vlády, aby proti úzce resortním zájmům byly prosazovány společenské potřeby a vykonáván účinný tlak na strukturální změny a zvyšování efektivnosti výroby.

Jádro koordinace hospodářské politiky v podmínkách nové soustavy záleží v komplexním a vzájemně sladěném působení věcného řešení a ekonomických nástrojů, aby proti resortním zájmům, proti monopolním tendencím výroby byly prosazovány zájmy pracujících jako spotřebitelů.

Ve vládě je třeba vytvořit podmínky k takovému rozhodování, které by včas autoritativně reagovalo na potřebné ovlivňování ekonomického vývoje.

Výsledky závisí na činnosti lidí

Problémy, jimiž se dnes opět zabýváme, nacházejí svůj odraz ve smýšlení lidí a jejich názorech na současnou hospodářskou situaci, je přirozené, že tyto názory se utvářejí především pod vlivem bezprostředních zkušeností jednotlivců a kolektivů. Přitom nelze přezírat důsledky obtížného procesu ekonomického přerodu a často i rozporů, které se v hospodářském životě v tomto období zvýšenou měrou vyskytují. Návyky vypěstované starou soustavou řízení tento proces ještě komplikují. Lidé se jen pozvolna učí orientovat v problémech, jež před námi vyvstávají nebo jejichž existenci pociťujeme ostřeji než v minulosti. Dochází ke konfrontaci skutečného vývoje s často zjednodušenými představami, které vyplynuly z propagandy o nové soustavě řízení, jež se zaměřovala v minulosti spíše na cílové uspořádání základních obecných vztahů.

Strana považuje za zdravý jev, začíná-li v tomto procesu naléhavěji vystupovat do popředí požadavek, s nímž se ztotožňuje převážná část pracujících: zvýšit všeobecně pracovní kázeň, hospodárnost, uplatňovat racionalizační opatření v podnicích, zlepšovat vnitropodnikovou organizaci a účinnost řízení ze strany hospodářských vedoucích.

Tento požadavek je samozřejmě motivován zvýšeným hmotným zájmem lidí ve výrobě, ale zjednodušovali bychom věc, kdybychom se domnívali, že jenom jím. Víme, že v procesu zavádění nové soustavy správem vidí mnozí naši pracující příležitost skončovat se zápornými jevy, které působily proti růstu uvědomělosti a obětavosti v práci a nechávaly často bez důsledků neodpovědnost a lajdáctví. Podporovat vše nové a progresivní, co se v souvislosti s tím v iniciativě pracujících začíná projevovat a co úzce souvisí se vztahem lidí ke svému závodu, ke zlepšení kvality, k technické a ekonomické úrovni výrobků, je jedním z rozhodujících úkolů všech stranických orgánů a organizací.

Důsledky obtížného ekonomického přerodu a často malé odvahy, nedůslednost, nedostatek prozíravosti, ba i omyly v činnosti vedoucích pracovníků a řídicích složek, jimiž je toto období také poznamenáno, vedou k vývoji dvou tendencí ve veřejném mínění: na jedné straně se projevuje netrpělivost a radikalismus, kritika pomalého postupu, zatímco na druhé straně část lidí zastává názor že odstranění nedostatků není jinak možné než návratem ke starým formám řízení.

Vždy jsme zdůrazňovali, že zavádění nové soustavy řízení a její správné působení předpokládaným směrem může být oslabeno nebo rozvinuto činností lidí. Jde o to, aby řídicí orgány všech stupňů, kolektivy pracujících, stranické organizace i každý komunista pracovali v intencích a logice nové soustavy a dále ji rozvíjeli. Negativní tendence působící v národním hospodářství převážně jako důsledek minulého vývoje nevyvracejí logiku nové soustavy, naopak, právě logika nové soustavy směřuje k jejich řešení a musí být využívána pro společenský pokrok.

S tím ovšem není v souladu odmítavý postoj řady stranických a zejména odborových organizací i funkcionářů ke změnám a zpevnění některých dříve vyhlášených ekonomických pravidel. Jaké jiné východisko z dané situace máme volit? Mají snad centrální státní a hospodářské orgány mlčky přihlížet k tomu, že se vývoj výrazně odchyluje od předpokladů, že se neoprávněně zvyšují velkoobchodní ceny, že vyplácené mzdy nenalézají dostatečné krytí na trhu, že se nesprávně vyvíjejí některé další ekonomické vztahy?

Právě v zájmu fungování nové soustavy k takovému vývoji nečinně přihlížet nelze. Bylo by to v rozporu s dlouhodobými zájmy naší společnosti a koneckonců se zájmy podniků a pracujících. To je třeba ve stranických organizacích dobře pochopit a v každodenní praktické činnosti podporovat a prosazovat opatření centrálních orgánů k usměrňování ekonomického vývoje. V tom je také jeden konkrétní projev hájení celospolečenských zájmů základními stranickými organizacemi.

Uskutečnili jsme zatím první kroky, jež vytvářejí důležité předpoklady pro další postup, ale ještě neznamenají ekonomickou soustavu řízení. Nevstoupili jsme dosud do takového stadia, kdy by došlo ve větší míře ke střetu s neefektivními výrobci, s technickou zaostalostí a dalšími neduhy, jež brzdí rozvoj národního hospodářství a zvyšování životní úrovně obyvatelstva. Tlak na neefektivní výroby postihne řadu provozů, závodů i podniků, bude spojen s přesuny lidí do jiných podniků a rozvojových odvětví. Zabezpečení práva na práci bude více než dosud spojováno se zaměstnáním tam, kde to společnost především potřebuje. Tyto konfliktní situace nebude možno zvládnout bez aktivního přístupu všech článků hospodářského řízení a bez plné politické podpory stranických a odborových organizací.

Je přirozené, že to současně vyžaduje od centrálních hospodářských orgánů a komunistů v nich hlubší propracování ekonomických podmínek a pravidel i větší předvídavost. Jestliže nenáročné ekonomické podmínky oslabují účinnost řízení, nutno řešit příčiny tohoto vývoje a nejen jeho následky. To znamená postarat se o zpevnění ekonomických podmínek pro podniky, jež povedou k odčerpání těch zdrojů, které nebyly vytvořeny vyšší efektivností. I když je jasné, že podniky tato opatření nebudou přijímat s nadšením, je to lepší a politicky přijatelnější postup než řešení následků takového vývoje.

Máme oprávněné obavy, aby se nadměrné prostředky v podnicích »nepřelily« do mezd a ještě více nezostřily existující nerovnováhu mezi příjmy obyvatelstva a možností jejich uspokojení. Avšak kroky k řešení příčin tohoto problému, k vytvoření náročných podmínek ve výrobě byly zatím váhavé a málo účinné. Potom je nutno provádět zásahy k řešení následků, tj. k regulování růstu mezd, čímž se dostáváme do střetu nikoliv jen s podnikovým vedením, ale s masami pracujících.

V současné době jsou v proudu přípravy plánu na rok 1968. Podle vývoje hospodářství v letošním roce bylo nutné stanovit výchozí podmínky pro příští rok. Některé z nich budou pro podniky značně náročné. V zájmu zajištění ekonomické rovnováhy v národním hospodářství však musí podniky respektovat záměry centra a skoncovat s opatrnickým přístupem k plánu na rok 1968. V opačném případě bude opět nutné dělat dodatečné zásahy a ekonomické podmínky dále zpevňovat. Tomu je třeba předejít. Víme přece, jakou nejistotu a nervozitu vyvolávají změny podnikového plánu a jak se tím znesnadňuje politická práce a snižuje její účinnost.

Není málo případů, kdy stranické organizace svádějí houževnatý boj za splnění usnesení sjezdu v nových podmínkách řízení. Tím, že reagují správně na podmínky měnící se zaváděním nové soustavy řízení a stojí v popředí zápasu o efektivní výrobu, o celospolečenský prospěch a prosazení dlouhodobých zájmů podnikových kolektivů, upevňují významně svou úlohu vedoucí politické síly. Víme, že to není úloha snadná a jednoduchá. Straničtí funkcionáři na závodech jsou morálně i ekonomicky přímo zainteresováni k podniku a jeho kolektivu. Je proto mnohdy obtížné včas rozpoznat rozpor v podnikových a celospolečenských zájmech, posoudit, která rozhodnutí výhodná pro podnik budou výhodná pro společnost, a ne na její úkor. To zavazuje základní organizace pracovat s aktivem, hledat nové, diferencované formy stranické práce. Zvláště mnoho škody nadělá v poslední době se rozmáhající praxe administrativně přistupovat k zabezpečování úkolů. Lidé neznají podstatu věcí, rozhodnutí se v celých souvislostech nevysvětlí, prostě lidé nejsou dostatečně přitahováni k rozhodování. Okresní výbory strany by měly věnovat větší pozornost přípravě plánu na příští rok právě z hlediska, jak lidé se účastní těchto prací. Je mnoho upozornění, že s kolektivy v dílnách se o věci nejedná. Stranické orgány včetně oddělení a aktivu ÚV musí poskytovat v tomto procesu základním organizacím účinnější pomoc.

Zavazuje to i vedoucí hospodářské pracovníky-komunisty k tomu, aby v době, kdy je jim dávána větší pravomoc, kdy strana upevňuje jejich autoritu a postavení, cítili více odpovědnosti vůči celé socialistické společnosti a také vůči stranické organizaci a kolektivu, v jehož čele stojí. Každému je zřejmé, že ekonomické nástroje a podmínky, v nichž mají podniky jednat, jsou zatím ještě nedokonalé. Tím spíše záleží na jednání vedoucích hospodářských pracovníků, zejména ředitelů podniků a závodů.

Musí přihlížet při rozvíjení své řídicí práce k celospolečenským zájmům, jež jsou konec konců v souladu s dlouhodobými zájmy podniků a pracujících.

Pro takové jednání si hledají oporu u stranické a odborové organizace. A stranické a odborové organizace nesmějí nečinně přihlížet k nesprávnému jednání hospodářských vedoucích, mají zjednávat nápravu na místě a žádat podle potřeby pomoc a zásah od vyšších orgánů. V kádrové práci nesmí se ztrácet ze zřetele politický profil vedoucího pracovníka, jehož hlavním projevem je právě činnost v celospolečenském zájmu.

□

Ústřední výbor se hodlá rozvojem národního hospodářství a životní úrovně všestranně zabývat na zasedání v prosinci t. r. Do té doby je třeba konkretizovat směrové úvahy obsažené v usnesení květnového plénu do rozhodnutí a opatření o obsahu hospodářské politiky v nadcházejícím období, zejména pak do plánu na rok 1968.

Věcné řešení v celostátním plánu je základní podmínkou organizované práce v podnicích při přípravě roku 1968.

Mějme na paměti i faktor času. Prodlužování stavu nerovnováhy, trvání velkých věcných problémů v národním hospodářství, nejistota v cenové politice a ekonomických nástrojích narušují vážně stabilitu ekonomiky. Aktivní hospodářskou politikou je třeba vytvořit základy, na nichž bude zkoncipován dlouhodobý výhled do roku 1980 a pátý pětiletý plán tak, aby tato perspektiva už neobsahovala v takové velké míře pokračování starých tendencí a velké vnitřní napětí, nýbrž aby vyjádřily program žádoucích strukturálních změn v posílení kvalitativních stránek ekonomického rozvoje.

□

Koncem roku bude možno již ve světle konkrétních výsledků za téměř roční období souhrnně ocenit celkové výsledky a výhledy národního hospodářství, zhodnotit účinnost působení ekonomických nástrojů řízení a posoudit další postup při rozvíjení nové soustavy řízení.

Bude možné také zásadně posoudit i širší souvislosti vývoje hospodářství a rozvoj životní úrovně. Proto také odborné orgány vlády zpracovávají řadu úvah k jednotlivým aspektům životní úrovně, aby tak, jak to stav hospodářství umožní, se přikročilo ke konkrétnímu řešení.

Pro jednání prosincového plénu mají být rovněž připraveny úvahy a návrhy, jak podpořit rozvoj vnitřního trhu.

Aby ÚV mohl konfrontovat naše bezprostřední kroky a jejich správnost s dlouhodobějšími záměry, bude účelné informovat na prosincovém plénu o stavu prací na přípravě dlouhodobého výhledu naší ekonomiky do roku 1980. A to zejména proto, že tato příprava bude vstupovat do rozhodující, třetí etapy.

V této souvislosti jsou připravovány k projednání problémy a úkoly jednotné vědeckotechnické politiky, která by směřovala k plnému využívání výsledků vědy a techniky v rozvoji výrobních sil země, k rychlejšímu uskutečňování potřebných strukturálních změn, kdy se stále více budou dostávat do popředí úkoly postupného vytváření podmínek, které by umožnily formování socialistického životního stylu a plné uplatnění tvůrčích sil a schopností člověka.

(Mezititulky RP)

RUDÉ PRÁVO, 28. září 1967, str. 2. a 3.